

УДК 332.122

РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ

Шостак Р.С.*Класичний приватний університет*

Забезпечення економічного розвитку країни є першочерговим завданням, яке постає перед економікою України на сучасному етапі її функціонування. Виконання цього завдання ускладнюється наявністю значних міжрегіональних диспропорцій, які чинять стримуючий вплив на розвиток економіки в цілому. В цій статті найшла практичне застосування модель оцінки економічного розвитку регіонів України, що дозволила повною мірою відобразити досягнутий рівень розвитку економіки регіонів та його динаміку. Автором запропоновано використовувати десять показників, що поєднуються в комплексний показник розвитку економіки регіонів. Застосування даної моделі дозволило найбільш точно оцінити розвиток економіки регіонів України. В статті встановлено залежність розвитку економіки регіонів від розвитку торговельних мереж. Матеріали дослідження можуть бути використані для розробки заходів щодо підвищення ефективності розвитку економіки регіонів.

Ключові слова: регіон, економічний розвиток, оперативний розвиток, стратегічний розвиток, комплексна оцінка.

Promoting economic development is the most important task, which appears the economy of Ukraine at the present stage of its operation. This task is complicated by the presence of significant inter-regional disparities that have a deterrent effect on the economy as a whole. In this paper was used a model for evaluating economic development of the regions of Ukraine, which fully reflect the level of development of the regional economy and its dynamics. The author suggests using the ten indicators that are combined in a composite index of regional economic development. This model have been used to get most accurately assess the economic development of regions of Ukraine. The dependence of the trade functioning indicators and the indicators of regional economy development was proved. The results of this research can be used to develop recommendations to improve the effectiveness of economic development at the regional level.

Keywords: region, economic development, operational development, strategic development, a comprehensive assessment.

Актуальність проблеми. В сучасних умовах функціонування національної економіки роль торгівлі, яка створює нові робочі місця, забезпечуючи роботою економічно-активне населення України, посідає перші місця за обсягами реалізованої продукції та внеском галузі у валову додану вартість, є беззаперечною.

В ході дослідження розвитку торговельних мереж України було виявлено, що регіони відрізняються значним ступенем диференціації за цим показником. Так само значною диференціацією відрізняються регіони України й за розвитком економіки в цілому. Таким чином, актуальним лишається питання про встановлення взаємозв'язку між розвитком економіки регіонів та розвитком торговельних мереж.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблемам регіонального розвитку присвячені наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних досліджень, серед яких варто відзначити доробки таких науковців, як Амосов О., Мамонова В., Безуглий О. [1], Долішній М., Мошенець О. [4], Євдокименко В. [5], Беленський П. [2] тощо. Проблемами розвитку торгівлі, в тому числі складних мережевих торговельних утворень, на різних рівнях присвятили своє дослідження Височин І. [3], Ніколенко С. [8], Панура Ю. [9], Чужкова О. [10] та інші науковці. Проте, недостатньою мірою дослідженим лишається взаємозв'язок між розвитком економіки регіонів та регіональним розвитком торговельних мереж, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Мета роботи - на основі зібраного та систематизованого статистичного матеріалу здійснити комплексну оцінку розвитку економіки регіонів України та виявити його залежність від регіонального розвитку торговельних мереж.

Викладення основного матеріалу дослідження. Існує безліч методичних підходів до оцінки економічного та соціально-економічного розвитку регіонів країни, які відрізняються за кількісним та якісним складом показників, що використовуються при її здійсненні. На наш погляд, такий комплексний показник, що б якнайповніше відображав рівень та динамізм розвитку регіонів, може розраховуватись з використанням складної системи показників. До їх складу слід віднести: валовий регіональний продукт; обсяги реалізованої продукції; фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування; інвестиції в

основний капітал; чисельність найманих працівників; чисельність зайнятих працівників; обсяг інноваційних витрат; доходів населення; імпорту та вантажообігу. При цьому, з метою врахування важливості окремих показників економічного розвитку, пропонується використати коефіцієнти вагомості, обчислені за допомогою методу попарних порівнянь.

При здійсненні комплексного оцінювання розвитку економіки регіону слід приділити увагу як його базовій частині, що характеризується певним досягнутим рівнем показників, так і динамічній частині, для характеристики якої можна використати темпи зростання вказаних раніше показників. При цьому, пропонується виокремити оперативний та стратегічний розвиток економіки регіонів, що передбачає врахування змін, які відбулися як за останній рік, так і протягом останніх років.

Під стратегічним розвитком автор розуміє кількісні та якісні зміни показників функціонування економіки регіонів, що стали можливими завдяки впровадженню стратегічних рішень, прийнятих в минулих періодах. Оперативний розвиток на відміну від стратегічного визначає поточні зміни показників функціонування економіки регіонів.

Для обчислення показника оперативного розвитку за основу приймаються дані за звітний період, а для обчислення показника стратегічного розвитку – середні значення відносних показників порівняння та динаміки за останні 5 років.

На основі сформованої бази даних обчислимо комплексний показник оперативного розвитку економіки регіонів у 2011 році. Для початку було оцінено оперативний розвиток економіки регіонів. Результати розрахунку зведені в таблиці 1.

Як видно з даних таблиці, за досягнутим рівнем показників оперативного розвитку лідерами є м. Київ (найвища оцінка базової частини оперативного розвитку економіки регіону – 4,999), Донецька та Дніпропетровська області (2,946 та 2,457). Найнижчим рівнем оцінки базової частини оперативного розвитку відрізнялась Тернопільська область (0,522).

Найвищим рівнем оцінки динамічної частини оперативного розвитку економіки регіону відрізнялась у 2011 році Автономна Республіка Крим (3,083), найнижчим – Чернігівська область (0,901). По більшості регіонів

України показник оцінки як базової, так і динамічної частини оперативного розвитку економіки регіону є нижчим за середній по регіонах рівень, що негативно характеризує оперативний розвиток економіки цих регіонів.

Таблиця 1. Оцінка оперативного розвитку економіки регіонів*

Регіон	Оцінка базової частини оперативного розвитку	Оцінка динамічної частини оперативного розвитку	Комплексний показник оперативного розвитку
АР Крим	1,604	3,083	2,343
Вінницька	0,798	1,084	0,941
Волинська	0,734	1,133	0,933
Дніпропетровська	2,457	1,341	1,899
Донецька	2,946	1,165	2,055
Житомирська	0,576	2,279	1,428
Закарпатська	1,166	1,803	1,484
Запорізька	1,412	1,727	1,570
Івано-Франківська	0,554	0,991	0,772
Київська	1,252	1,267	1,260
Кіровоградська	0,939	1,222	1,081
Луганська	0,962	1,098	1,030
Львівська	1,184	1,150	1,167
Миколаївська	0,843	1,189	1,016
Одеська	1,078	1,034	1,056
Полтавська	0,985	1,233	1,109
Рівненська	0,701	1,144	0,923
Сумська	0,810	1,197	1,004
Тернопільська	0,522	2,254	1,388
Харківська	1,375	1,385	1,380
Херсонська	0,637	1,611	1,124
Хмельницька	1,112	1,107	1,109
Черкаська	0,763	1,245	1,004
Чернівецька	0,775	1,068	0,922
Чернігівська	0,533	0,901	0,717
М. Київ	4,999	1,492	3,246
М. Севастополь	0,750	1,081	0,915
Середнє по Україні	1,202	1,381	1,292

* Розраховано з використанням даних джерела [7]

Що стосується комплексного показника оперативного розвитку економіки регіону, то найвищим його значенням відрізнялося у 2011 році м. Київ (3,246), найнижчим – Чернігівська область (0,717).

Крім показників оперативного розвитку автором було розраховано показники стратегічного розвитку, наведені в таблиці 2.

Як видно з даних таблиці 2, за досягнутим рівнем показників розвитку останні п'ять років лідерами є м. Київ (найвища оцінка базової

частини стратегічного розвитку економіки регіону – 5,697), Донецька та Дніпропетровська області (2,812 та 2,427). Найнижчим рівнем оцінки базової частини стратегічного розвитку відрізнялась Тернопільська область (0,655).

Таблиця 2. Оцінка стратегічного розвитку економіки регіонів*

Регіон	Оцінка базової частини оперативного розвитку	Оцінка динамічної частини стратегічного розвитку	Комплексний показник стратегічного розвитку
АР Крим	0,951	1,287	1,119
Вінницька	0,775	1,108	0,942
Волинська	0,690	1,056	0,873
Дніпропетровська	2,427	1,058	1,743
Донецька	2,812	1,082	1,947
Житомирська	0,729	1,184	0,957
Закарпатська	0,943	1,097	1,020
Запорізька	1,091	1,215	1,153
Івано-Франківська	0,752	1,024	0,888
Київська	1,137	1,123	1,130
Кіровоградська	0,814	1,116	0,965
Луганська	1,115	1,027	1,071
Львівська	1,102	1,100	1,101
Миколаївська	0,850	1,262	1,056
Одеська	1,189	0,998	1,093
Полтавська	0,932	1,062	0,997
Рівненська	0,681	0,992	0,836
Сумська	0,704	1,115	0,909
Тернопільська	0,655	1,649	1,152
Харківська	1,378	1,123	1,250
Херсонська	0,675	1,012	0,843
Хмельницька	1,008	1,101	1,054
Черкаська	0,702	1,078	0,890
Чернівецька	0,798	1,038	0,918
Чернігівська	0,687	1,037	0,862
М. Київ	5,697	1,462	3,580
М. Севастополь	0,845	1,084	0,964
Середнє по Україні	1,190	1,129	1,160

* Розраховано на основі даних джерела [7]

Найвищим рівнем оцінки динамічної частини стратегічного розвитку економіки регіону у 2011 році відрізнялась Тернопільська (1,649), найнижчим – Рівненська область (0,992). По більшості регіонів України показник оцінки як базисної, так і динамічної частини стратегічного розвитку економіки регіону є нижчим за середній по регіонах рівень.

Найвищим значенням комплексного показника стратегічного розвитку економіки регіону відрізнялись у 2011 році м Київ (3,580), Донецька та Дніпропетровська області (1,947 та 1,743), найнижчим – Рівненська

область (0,836).

На основі статистичних даних автором було розраховано комплексні показники оперативного та стратегічного розвитку торговельних мереж по регіонах України, наведені на рисунку 1.

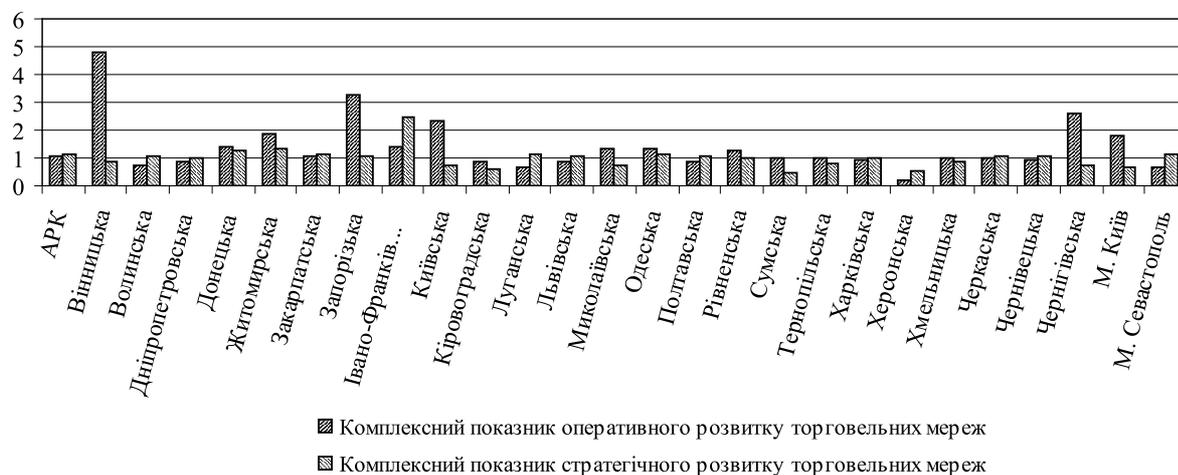

Рис. 1. Комплексні показники розвитку торговельних мереж по регіонах*

*Побудовано автором за власними розрахунками на основі даних джерела [7]

Як видно з даних рисунку 1, найвищим значенням комплексного показника оперативного розвитку торговельних мереж відрізнялись Вінницька (4,79), Запорізька (3,29) та Чернігівська (1,79) області. Щодо стратегічного розвитку, то найвищим він був по Івано-Франківській (2,49), Житомирській (1,35), Донецька (1,27) області.

На основі даних про оперативний і стратегічний розвиток торговельних мереж в регіонах України було здійснено спробу побудувати залежність між розвитком торговельних мереж та комплексними показниками оперативного та стратегічного розвитку економіки в кожному регіоні.

В таблиці 3 згруповано регіони за силою зв'язку між оперативним розвитком торговельних мереж та комплексним показником оперативного розвитку економіки регіонів.

Як видно з таблиці 3, у Вінницькій, Дніпропетровській, Закарпатській, Івано-Франківській, Луганській, Тернопільській, Херсонській області та м. Севастополь спостерігається помітний зв'язок між комплексним показником оперативного розвитку торговельних мереж та комплексним показником оперативного розвитку економіки. В десяти регіонах, серед яких АР Крим, Донецька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Хмельницька, Чернівецька області та м. Київ, зв'язок між

цими показниками є сильним. Ще дев'ять регіонів відзначились дуже сильним зв'язком між комплексним показником оперативного розвитку торговельних мереж та комплексним показником оперативного розвитку економіки. До цих регіонів відносяться Волинська, Запорізька, Львівська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Харківська, Черкаська, Чернігівська області.

Таблиця 3. Групування регіонів за силою зв'язку між оперативним розвитком торговельних мереж та оперативним розвитком економіки

Група	Сила зв'язку	Регіони	Кількість регіонів
1 група	Помітний	Вінницька, Дніпропетровська, Закарпатська, Івано-Франківська, Луганська, Тернопільська, Херсонська, м. Севастополь	8
2 група	Сильний	АР Крим, Донецька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Одеська, Полтавська, Хмельницька, Чернівецька, м. Київ	10
3 група	Дуже сильний	Волинська, Запорізька, Львівська, Миколаївська, Рівненська, Сумська, Харківська, Черкаська, Чернігівська	9
Разом			27

Що стосується стратегічного розвитку, то групування регіонів за силою зв'язку між стратегічним розвитком торговельних мереж та комплексним показником стратегічного розвитку економіки регіонів наведено в таблиці 4.

Таблиця 4. Групування регіонів за силою зв'язку між стратегічним розвитком торговельних мереж та стратегічним розвитком економіки

Група	Сила зв'язку	Регіони	Кількість регіонів
1 група	Помітний	Волинська, Дніпропетровська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Чернівецька, м. Київ	7
2 група	Сильний	АР Крим, Вінницька, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Одеська, Кіровоградська, Луганська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька	11
3 група	Дуже сильний	Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Рівненська, Сумська, Харківська, Черкаська, Чернігівська, м. Севастополь	9
Разом			27

Як видно з таблиці 4, у Волинській, Дніпропетровській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Чернівецькій областях та м. Київ спостерігається помітний зв'язок між комплексним показником стратегічного розвитку торговельних мереж та комплексним показником стратегічного розвитку економіки. В одинадцяти регіонах, серед яких АР Крим, Вінницька, До-

нецька, Закарпатська, Запорізька, Одеська, Кіровоградська, Луганська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька області, зв'язок між цими показниками є сильним. Ще дев'ять регіонів відзначились дуже сильним зв'язком між комплексним показником стратегічного розвитку торговельних мереж та комплексним показником стратегічного розвитку економіки. До цих регіонів відносяться Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Рівненська, Сумська, Харківська, Черкаська, Чернігівська області, м. Севастополь.

Висновки. Таким чином автором на основі розробленої ним методики комплексної оцінки було встановлено рівень оперативного та стратегічного розвитку економіки регіонів. В ході дослідження виявлено, що в регіонах України між показниками розвитку торговельних мереж та комплексними показниками розвитку економіки існує тісний зв'язок (від помітного до дуже сильного за шкалою Чеддока). В подальшому, спираючись на сформовану статистичну базу, стає можливою побудова кореляційно-регресійних рівнянь, які описуватимуть виявлену залежність по кожному з регіонів. Що дасть змогу прогнозувати зміну комплексних показників розвитку економіки регіонів залежно від зміни комплексних показників розвитку торговельних мереж.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЖДЕРЕЛ:

1. Амосов О.Ю. Регіонально-адміністративний менеджмент: навч. посіб. / [О.Ю. Амосов, В.В. Мамонова, О.В. Безуглий та ін.; заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. В.В. Мамонової]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х.: Магістр, 2010. – 188 с.
2. Беленський П. Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку економіки України / П. Беленський, О. Другов // Регіональна економіка. – 2006. - № 4 (42). – с. 7-17.
3. Височин І. О. Державне регулювання торговельної діяльності в Україні та світі: порівняльний аналіз / І. О. Височин // Вісник КНТЕУ. - №3. – 2010. – С.11-23
4. Долішній М.І. Ринкові механізми регіонального управління / М.І. Долішній, О.С. Мошенець // Регіональна економіка. – 2001. – № 1. – с. 7-18.
5. Євдокименко В. Стратегія соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці, концептуальний підхід у сучасних умовах / В. Євдокименко // Регіональна економіка. – 2004. - № 2. – с. 104-117.
6. Масловська Л. Теоретико-методологічний підхід до оцінки пропорційності й

- збалансованості регіонального розвитку України / Л. Масловська // Регіональна економіка. – 2005. - № 1. – с. 90-95.
7. Матеріали Державного комітету статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 8. Ніколенко, С. С. Трансформація підприємств торгівлі в умовах світової фінансової кризи / С. С. Ніколенко // Економіка Крима. - №1(30). – 2010. – С. 94 –97
 9. Панура Ю. В. Сутність і функції торгівлі / Ю. В. Панура // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). - №4(47). – 2009. – С. 67-71.
 10. Чужкова О.Ю. Теоретичні дослідження територіальної організації роздрібної торговельної мережі / О. Ю. Чужкова // Вісник Дніпропетровського ун – ту. – Вип. 4(2). – 2010. – С. 35-40.